

راز خاص بودن «سفرنامه ناصرخسرو»

یک مدرس دانشگاه ویژگی‌های «سفرنامه ناصرخسرو» را برشمرد و صداقت را راز خاص بودن آن توصیف کرد.

یک مدرس دانشگاه ویژگی‌های «سفرنامه ناصرخسرو» را برشمرد و صداقت را راز خاص بودن آن توصیف کرد. دکتر زهرا اختیاری در گفت‌وگو با خبرنگار ایسنا - منطقه خراسان، به مناسبت روز آغاز سفر ناصرخسرو گفت: صداقت و راست‌گفتاری نویسنده که هرآنچه دیده، واقعیت آن را می‌نویسد و هرچه را شنیده، راستی و ناراستی آن را بر عهده‌گوینده می‌گذارد یکی از دلایل خاص بودن «سفرنامه ناصرخسرو» است.

وی در ادامه افزود: ناصر پسر خسرو اهل قبادیان بلخ بود و شغل دیوانی در شهر مرو داشت. مردی صادق و حقیقت‌طلب چون ناصر خسرو داعیه درونی برای رسیدن به حقیقت داشت. از کار دیوانی استعفا داد و به گوشه‌ای رفت و دو رکعت نماز کرد و حاجت خواست تا خداوند توانگری حقیقی به او دهد.

اختیاری اظهار کرد: همین انگیزه درونی موجب خواب شگفت وی شد. در خواب مسیر رستگاری، قبله، با انگشت به وی نمایانده شد. چنان که خود می‌گوید: «چون از خواب بیدار شدم، آن حال تمام بر یادم بود. بر من کار کرد. با خود گفتم که: "از خواب دوشین بیدار شدم، اکنون باید که از خواب چهل‌ساله نیز بیدار شوم" اندیشیدم که تا همه افعال و اعمال خود بذل نکنم فرج نیابم.»

این استاد ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد اظهار کرد: ناصرخسرو در حدود چهل‌سالگی سفر خود را همراه برادر کوچکش و یک غلام هندو در سال 437 از مرو به مکه و مصر آغاز کرد و به شهرها و سرزمین‌های مختلف جهان اسلام سفر کرد. در این مدت چهار بار حج گزارد و مزار برخی پیامبران و اولیا را زیارت کرد. در مسیر سفر با اهل علم ملاقات داشت. مسجد اقصی، اولین قبله‌گاه مسلمانان، را که مسیر حاجیان نبود هم زیارت کرد. پس از سفر هفت‌ساله از طریق بصره و جنوب ایران در سال 444 به بلخ بازگشت و در این مدت روزانه وقایع مهم و از جمله مسافت‌آبادیهایی را که از آن‌ها گذر کرده می‌نوشت.

او گفت: دلایل و ویژگی‌های فراوانی موجب خاص بودن این سفرنامه است که برخی از مهمترین آن‌ها را برخواهم شمرد. نخستین ویژگی این کتاب به ویژگی‌های خاص نویسنده آن مربوط است. مهم‌تر از همه تربیت و آموزش خوب و عمل نویسنده است. وی دبیر در معنای اصطلاحی آن روزگار بود و لازمه دبیری علاوه بر کاردانی و لیاقت، دانستن فرهنگ و ادب زمانه و توانایی فوق‌العاده در کار نویسندگی بود.

اختیاری گفت: همچنین وی با قرآن و رازهای بیانی آن آشنا بود و از طرفی بر ادب فارسی و عربی سلطه کامل داشت. چنین نویسنده توانایی شاهکاری بی‌مانند می‌آفریند.

او در ادامه افزود: دومین ویژگی «سفرنامه ناصرخسرو» به ویژگی‌های خود سفرنامه مربوط است که آن را در چند نکته می‌توان خلاصه کرد: اول جامعیت و ایجاز در این کتاب سترگ که نویسنده سفر هفت‌ساله را در حجمی در حدود 120 صفحه نوشته است، در حالی که از هیچ نکته‌ای که می‌توانست مفید باشد، غفلت نورزیده. وی آنچه را برای مردم خراسان روزگارش مفید بوده یادداشت کرده است. از تمام مناطق و سرزمین‌هایی که عبور کرده، یاد می‌کند و طرز زندگی مردم و معیشت و اقتصاد آنان و فاصله شهرها تا بلخ و غیره را می‌نویسد؛ اگر نکته قابل توجهی بود یادداشت می‌کند و گرنه رد می‌شود.

اختیاری بیان کرد: از طرف دیگر، آغاز و انجام سفرنامه بسیار رغبت‌انگیز است زیرا در آغاز آن خواب شگفت و تصمیم و اعمال شگفت‌تر وی و شرح حرکت و همسفرانش می‌آید و در پایان دیدار با برادرشان ابوالفتح که همیشه جویای احوال دو برادر به حج رفته خود بود. چه آغاز و پایانی شیرین‌تر از این و نکته دیگر صداقت و راست‌گفتاری نویسنده است که هرآنچه دیده، واقعیت آن را می‌نویسد و هرچه را شنیده، راستی و ناراستی آن را بر عهده‌گوینده می‌گذارد.

او در پاسخ به این پرسش که آیا تا به امروز چنین سفرنامه‌ای تدوین شده است یا نه پاسخ داد: از نظر تاریخی و ادبی در زبان فارسی هیچ سفرنامه‌ای به پای سفرنامه ناصرخسرو نمی‌رسد. سفرنامه ناصرخسرو و تاریخ بی‌هقی دو نثر معیار زبان فارسی است. عظمت سفرنامه ناصرخسرو به حدی است که نام سفرنامه برای سفرنامه ناصرخسرو اسم خاص شده است.

دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد اظهار کرد: ناصرخسرو در سفر از هر جا می‌گذشت، یادداشت‌هایی تهیه می‌کرد، اما پس از بازگشت، این یادداشت‌ها را تدوین می‌کرد.

زهرا اختیاری خاطرنشان کرد: وی اولین نماینده ادب معترض فارسی است. اگر بگوییم عمده هدف وی از نوشتن سفرنامه و بیان عدالت و امنیت مصر دوران فاطمیان، اعتراض به ناهنجاری‌ها و ظلم حاکمان آن روز ایران بود، سخنی به گزاف نگفته‌ایم. ضمن آن که می‌خواست اطلاعاتی از امور دیگر ملت‌ها و سرزمین‌ها هم به مردم خراسان بدهد.